

Monilukutaito - aikamme lukutaito

Monilukutaidon käsite kiinnittyy vahvasti aikaamme. Monilukutaito voidaankin nähdä tämän ajan ja tulevaisuuden lukutaitona. Perinteisen luku- ja kirjoitustaidon rinnalla tarvitsemme yhä enemmän myös muita lukutaitoja osallistumiseen, oppimiseen ja vaikuttamiseen. Monilukutaidon kautta opimme myös toimimaan digitaalisessa maailmassa taitavasti ja vastuullisesti.

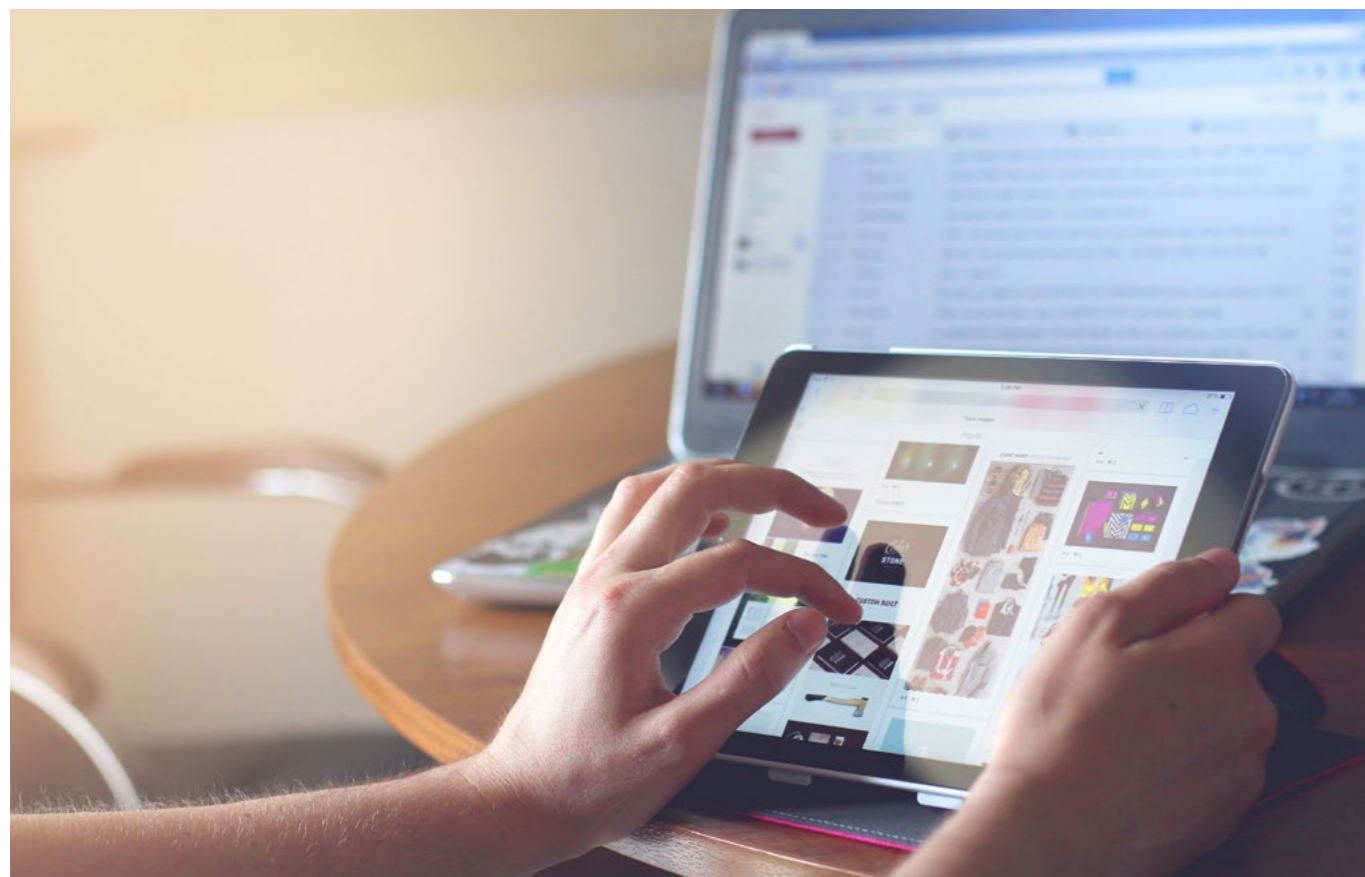
Monilukutaito on tietojen, taitojen ja arvojen kokonaisuus, jonka avulla voimme ymmärtää, arvioida, viestiä ja toimia toisten kanssa monenlaisissa tilanteissa ja tiloissa. Tässä yhteydessä monilukutaito määrittyy erilaisten tekstien tulkitsemisen, tuottamisen ja arvottamisen taitoina. Tällöin teksti ymmärretään moninaisesti, kuten kirjoitetun kielen, kuvan ja äänen yhdistelminä.

Laajasti ajateltuna monilukutaito on kaikkea sitä, mitä nykymaailman ymmärtämiseen ja osallistumiseen tarvitaan. Monilukutaito on taitoa ymmärtää ja tulla ymmärretyksi. Se on taitoa suhtautua maailmaan avoimesti ja terveen kriittisesti. Monilukutaito kas-

vattaa meitä suvaitsevaisuuteen ja kulttuurisen monimuotoisuuden hahmottamiseen. Monilukutaito onkin moninaisuuden ymmärtämistä ja moniäänisyyttä. Se opettaa inhimillisyyttä ja ihmisyyttä.

Monilukutaito on myös mielikuvittelun ja luovuuden moottori, jonka kautta kulttuurimme ja siinä elävät ihmiset voivat kehittyä ja voida hyvin. Monilukutaito kuljettaa ajatteluamme ja toimintaa uusien mahdollisuuksien ja ratkaisujen äärelle. Ajattelun ja oppimaan oppimisen taidot ovatkin tärkeä osa monilukutaitoa.

Monilukutaito on merkityksiltään moninainen ja näin myös samalla vaikeasti haltuun otettava. Siksi sen systemaattinen huomiointi suomalaisessa koulutusjärjestelmässä edellyttää erityistä huomiota. On myös selvää, että monilukutaidon edistämisen tulee tapahtua yhteistyössä varhaiskasvatuksen, koulujen, kirjastojen ja kulttuurilaitosten kanssa, perheitä ja muita tärkeitä yhteisöjä unohtamatta. Monilukutaidon edistämiseen tarvitaan kansalliset talkoot. Tämä ei ole pelkästään päiväkotien tai koulujen tehtävä.

Monilukutaito on kaikkien oikeus

Monilukutaito on kirjattu yhdeksi laaja-alaisen osaamisen tavoitteista suomalaisen varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen opetussuunnitelmissa. Tämä tavoite heijastaa suomalaisen koulutusjärjestelmän pyrkimystä edistää jokaisen lapsen ja nuoren koulutuksellista tasa-arvoa ja oppimismahdollisuuksia. Tämä kansallinen tavoitetilä heijastaa myös kansainvälistä kirjallisuutta, jossa monilukutaito näyttäytyy vahvasti pyrkimyksenä toteuttaa sellaista pedagogiikkaa, jonka keskiössä on suvaitsevaisuus, erilaisuuden hyväksyminen ja yhteisöllisyys.

Taitopainotteisen tarkastelun sijaan, monilukutaito viestii kansainvälisessä tutkimuksessa pedagogisia ratkaisuja, jonka kautta pyritään tarjoamaan vaihtoehtoisia tapoja osallistumiselle ja oppimiselle, huomioiden jokaisen oppijan erilaisuus. Tällöin monilukutaidon keskiössä on erilaisuuden kunnioittaminen ja oppimismahdollisuuksien laajentaminen. Monilukutaito ylittää tässä yhteydessä myös tietyt sisällöt sekä tieteen tai taiteen rajat.

MOI -kehittämishjelma

Opetus- ja kulttuuriministeriön Opitaan Ilolla (lyhyesti MOI) -kehittämishjelmaa on toteutettu osana Helsingin yliopiston kasvatustieteellisen tiedekunnan Playful Learning Centerin toimintaa. MOI -kehittämishjelma on uusimpaan tieteelliseen tutkimustietoon pohjautuva varhaiskasvatuksen, esi- ja alkuopetuksen (1. ja 2. vuosiluokat) sekä kirjasto- ja kulttuurialan henkilöstön käyttöön suunnattu lasten monilukutaitoa edistävä ohjelma. MOI-ohjelman tavoitteena on kehittää toimintamalleja lasten monilukutaidon kehittämiseksi sekä vahvistaa varhaiskasvatuksen ja esi- ja alkuopetuksen henkilöstön osaamista lasten monilukutaidon tukemisessa.

Lisätietoa: www.monilukutaito.com

Monilukutaito on taitojen kokonaisuus

Suomalainen koulutusjärjestelmä korostaa monilukutaitoa myös "taitona". Tällöin monilukutaidossa korostuu taito hankkia, tulkita, käyttää, tuottaa, esittää ja arvioida tekstejä eri muodoissa, eri ympäristöissä ja tilanteissa sekä erilaisten välineiden avulla.

Dynaamisen lukutaidon teoria tarjoaa työkaluja käsittää monilukutaitoa taitojen kokonaisuutena.

Operationaalinen näkökulma tarkoittaa tiettyyn asiayhteyteen liittyviä tietoja ja taitoja. Ne voivat olla digitaalista teknologiaa sisältävissä yhteyksissä esimerkiksi taitoa avata sovelluksia tai pyyhkäistä ruutua sivun kääntämiseksi. Operationaalisessa näkökulmassa korostuu lisäksi taito käyttää erilaisia välineitä ja modaaliteetteja erilaisten tekstien, tuotosten ja tiedon tuottamisessa.

Kulttuurinen näkökulma tarkoittaa miten tekstien lukemisen ja tuottamisen tiedot ja taidot asettuvat laajempaan kulttuuriseen ja sosiaaliseen yhteyteen. Tällöin monilukutaito on kykyä ottaa huomioon eri yhteisöjen toimintatapoja, arvoja ja sääntöjä. Kulttuurisessa näkökulmassa huomion kohteeksi liitetään myös vastaanottaja.

Kriittinen näkökulma kyky tarkastella kriittisesti ja analyttisesti tekstejä ja tuotoksia ja niissä piileviä valtasuhteita. Kriittinen näkökulma kannustaa tarkastelemaan, miten minä itse näyttäydyn muille tekstin tekijänä sekä pohtimaan muiden tuottamien tekstien tarkoitusperiä ja vaikuttamispyrkimyksiä.

KRISTIINA KUMPULAINEN,
KASVATUSTIETEEN PROFESSORI,
HELSINGIN YLIOPISTO

